

Sygn. akt I CZ 55/09

POSTANOWIENIE

Dnia 5 listopada 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)
SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)
SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa H.F.
przeciwko I. Spółce z o.o.
o ochronę dóbr osobistych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 5 listopada 2009 r.,
zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 lutego 2009 r., sygn. akt [...],

**oddala zażalenie i przyznaje adwokatowi P.D. z Kancelarii
Adwokaci i Radcowie Prawni kwotę 270 zł (dwieście
siedemdziesiąt złotych), wraz z należnym podatkiem od towarów
i usług, od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego, tytułem nie
opłaconej pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu w
postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną powoda H.F. wniesioną od wyroku tego Sądu wydanego w dniu 28 sierpnia 2008 roku.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał, że skarżący nie uiścił należnej opłaty sądowej od wniesionej skargi kasacyjnej, a tym samym ta, jako nie opłacona, podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. Zaznaczył przy tym, że w dniu 24 grudnia 2008 roku Sąd ten oddalił, zgłoszony w skardze kasacyjnej, wniosek powoda o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym uznając, w oparciu o dane wskazane w załączonym do wniosku oświadczeniu o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, że uiszczenie przez skarżącego opłaty sądowej w kwocie 600 złotych nie stanowi uszczerbku dla jego koniecznego utrzymania. Skarżący nie ma bowiem nikogo na utrzymaniu, a jego miesięczny stały dochód w kwocie 2.537 złotych netto jest czterokrotnie wyższy niż wymagana opłata. Tym samym ma on możliwość dokonania oszczędności we własnych wydatkach do granic zabezpieczenia koniecznych kosztów utrzymania, a ustalenia tego nie podważa – w ocenie Sądu – fakt przeznaczania przez skarżącego całego dochodu na koszty utrzymania i leki. Zdaniem Sądu zwolnienie od kosztów postępowania stanowi formę pomocy państwa przeznaczoną wyłącznie dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji majątkowej, którzy mimo dokonania stosownych oszczędności nie są w stanie uiścić kosztów postępowania bez uszczerbku dla koniecznego utrzymania siebie i rodziny.

W zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 396⁶ § 2 k.p.c., art. 102 ust. 1 oraz art. 101 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 167, poz. 1398 ze zm.) podnosząc, że Sąd Apelacyjny nie zbadał wszechstronnie zgłoszonego wniosku o zwolnienie z kosztów postępowania kasacyjnego. W konsekwencji błędnie przyjął, iż skarżący ma możliwość poczynienia oszczędności we własnych wydatkach umożliwiających mu uiszczenie kosztów postępowania kasacyjnego. Powód przewiduje bowiem cały

uzyskany dochód na pokrycie kosztów utrzymania mieszkania i związanych z tym opłat, wyżywienia oraz opłat ponoszonych celem poratowania życia i zdrowia, jak również zapobiegania jego pogorszeniu (koszty leczenia, leków, rehabilitacji). Pokrywa także koszty kredytów, które w sposób znaczący umniejszają możliwość poczynienia oszczędności na pokrycie należnej opłaty sądowej. Argumentowano także, iż odmowa zwolnienia H.F. od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym stanowi wyraz niekonsekwencji Sądów orzekających w sprawie, gdyż był on już częściowo zwolniony od opłaty sądowej od apelacji (postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 6 listopada 2007 roku), a jego sytuacja materialna od tego czasu nie uległa polepszeniu w sposób uzasadniający domniemanie, że może on dokonać oszczędności na pokrycie opłaty sądowej od skargi kasacyjnej.

W konkluzji zażalenia skarżący wniósł o zmianę postanowienia w przedmiocie wniosku powoda o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym w całości lub części oraz uchylenie postanowienia w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej. Nadto wniósł o zasądzenie od strony pozwanej kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm prawem przepisanych, względnie przyznanie pełnomocnikowi skarżącego kosztów nie opłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest zasadne.

Zgodnie z art. 398⁶ § 2 k.p.c. nie opłacenie lub nienależyte opłacenie skargi kasacyjnej stanowi podstawę do jej odrzucenia przez sąd drugiej instancji. Wniesiona przez skarżącego skarga kasacyjna nie była opłacona, a zatem słusznie została odrzucona.

Zgodnie z art. 394¹ k.p.c., w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 19 marca 2009 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2009 r. Nr 69, poz. 592), Sąd Najwyższy w ramach swojej kognicji rozpoznaje wyłącznie zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 394¹ § 1 k.p.c.), a także – w sprawach, w których

przysługuje skarga kasacyjna – na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o których mowa w art. 398¹ oraz wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji (art. 394¹ § 2 k.p.c.).

Na postanowienie z dnia 24 grudnia 2008 roku o oddaleniu wniosku o zwolnienie powoda od kosztów postępowania kasacyjnego nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego ze względu na treść art. 394¹ k.p.c., w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 19 marca 2009 roku. Dopuszczalne jest natomiast wniesienie do Sądu Najwyższego zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi kasacyjnej (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Zawarte w tymże zażaleniu zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., art. 396⁶ § 2 k.p.c., art. 101 ust. 1 u.k.s.c. oraz art. 102 ust. 1 u.k.s.c. w swej istocie skierowane są przeciwko postanowieniu Sądu Apelacyjnego z dnia 24 grudnia 2008 roku. Postanowienie to niewątpliwie miało wpływ na wynik sprawy bowiem stanowiło podstawę do odrzucenia skargi kasacyjnej wniesionej przez skarżącego, przy czym nie podlegało zaskarżeniu. W judykaturze reprezentowane jest stanowisko, że postanowienie sądu drugiej instancji, na które nie przysługuje zażalenie może być przedmiotem kontroli Sądu Najwyższego wyłącznie na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. (por. m.in. postanowienie SN z dnia 8 marca 2000 r., sygn. akt I CZ 259/99, publ. Biul. SN 2000, nr 7, poz. 8; postanowienie SN z dnia 15 stycznia 2001 r., sygn. akt II CZ 197/04, niepubl.; postanowienie SN z dnia 21 listopada 2001 r., syn. akt I CZ 165/01, OSNC 2002, nr 7-8; postanowienie SN z dnia 23 września 2004 r., sygn. akt III CZ 71/04, niepubl.). Warunkiem przeprowadzenia stosowanej kontroli – zgodnie z dyspozycją art. 380 k.p.c. – jest jednak zawarcie w zażaleniu wniosku o rozpoznanie tego postanowienia (por. postanowienie SN z dnia 23 września 2004 r., sygn. akt III CZ 71/04, niepubl.; postanowienie SN z dnia 3 marca 2005 r., sygn. akt II CZ 197/04, niepubl.). Wniosek taki, w przypadku środków zaskarżenia wnoszonych przez profesjonalnych pełnomocników, powinien być jednoznacznie sformułowany, gdyż nie ma podstaw do przypisywania im treści wprost w nich nie wyrażonych (por. postanowienie z dnia 4 października 2006 r., sygn. akt I CZ 81/06, niepubl.).

W zażaleniu został zawarty wniosek skarżącego o przeprowadzenie, na podstawie art. 380 k.p.c. z zw. z art. 498²¹ k.p.c., kontroli postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego wniosek skarżącego o zwolnienie go od kosztów postępowania kasacyjnego, tym samym Sąd Najwyższy jest uprawniony do badania jego zasadności.

W pierwszej kolejności podnieść należy, że w następstwie zmiany systemu środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym polegającej na przekształceniu kasacji w skargę kasacyjną będącą środkiem zaskarżenia od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji, konieczne jest ponowne rozważenie kwestii zwolnienia strony (uczestnika) od kosztów sądowych, po wydaniu przez ten sąd wyroku lub postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, na które przysługuje skarga kasacyjna. Uprawomocnienie się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, równoznaczne z jego zakończeniem, oznacza bowiem odpadnięcie celu przyznania zwolnienia od kosztów sądowych, gdyż rozstrzygnięcie przez sąd o kosztach postępowania w tym orzeczeniu powoduje bezprzedmiotowość wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (por. uchwała SN z dnia 5 czerwca 2008 roku, sygn. akt III CZP 142/07, publ. OSNC 2008, nr 11, póź. 112). Zatem, Sąd rozpoznając wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym jest zobowiązany dokonać oceny zgłoszonego wniosku na dzień orzekania, niezależnie od tego, że wnioskodawca, w toku postępowania w sprawie przed sądami powszechnym, korzystał ze zwolnienia z kosztów postępowania w całości lub części.

Postępowanie sądowe jest co do zasady odpłatne, a sąd nie podejmuje żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata sądowa (art. 126² § 1 k.p.c.). Instytucja zwolnienia od kosztów sądowych, stanowiąca wyjątek od zasady odpłatności postępowania sądowego, ma na celu umożliwienie osobom ubogim realizację przysługującego im prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Tym samym, pomoc ta może być przyznana wyłącznie w sytuacji, gdy niemożność poniesienia kosztów postępowania, w całości lub części, ma charakter obiektywny, na który strona nie ma realnego wpływu (por. postanowienie SN z dnia 31 marca 1987 r., sygn. akt I CZ 26/87, publ. OSNC 1988, nr 7-8. poz. 103; postanowienie SN z dnia 4 lutego 2005 r., sygn. akt III SPP

11/05, publ. OSNP 2005, nr 16, poz. 260). Wskazuje się przy tym w orzecznictwie, że ze zwolnienia nie może korzystać ta osoba, która ma możliwość dokonania stosownych oszczędności, przewidując możliwość prowadzenia postępowania sądowego i ponoszenia z tego tytułu określonych kosztów (por. postanowienie SN z dnia 24 lipca 1980 r., sygn. akt I CZ 99/80, niepubl.; postanowienie SN z dnia 24 września 1984 roku, sygn. akt II CZ 104/84, niepubl.; postanowienie SN z dnia 14 października 1983 roku, sygn. akt I CZ 151/83, publ. OSNC 1984, nr 5, poz. 82).

Skarżący, będący podmiotem inicjującym postępowanie sądowe w przedmiotowej sprawie, miał możliwość poczynienia stosownych ograniczeń w wydatkach umożliwiającym mu pokrycie wszelkich kosztów związanych z prowadzonym przez niego sporem. Uzyskiwany bowiem przez skarżącego stały miesięczny dochód w wysokości 2.537 złotych netto, będący czterokrotnie wyższy niż kwota należnej opłaty sądowej (600 złotych) oraz charakter ponoszonych wydatków daje podstawę do przyjęcia, że skarżący ma możliwość poczynienia stosownych oszczędności bez uszczerbku dla swojego koniecznego utrzymania.

Z tych też względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ k.p.c. postanowił jak w sentencji.

W przedmiocie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu orzeczono na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188 ze zm.) ustalając ich wysokość na podstawie § 11 ust. 1 pkt 2 i § 19 pkt 1 i 2 w zw. z § 13 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).